

אמר מר: הא דאמרינן: "בשר", אף על פי שיש שם בהרת ימול, דברי רבי יאשיה.

והוינן בה: הא, למה לי קרא? הרי דבר שאין מתכוין הוא, ודבר שאין מתכוין מותר. (1)

אמר אביי: לא נצרכה קרא, אלא לשיטת רבי יהודה. דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. (2)

רבא אמר: אפילו תימא רבי שמעון, נמי הכא בעינן קרא להתיר מילה בצרעת, שהרי מודה רבי שמעון בעשיה שהיא "פסיק רישיה ולא ימות" [פעולה שהתוצאה היא נגירת בהכרח, הרי היא כפעולה בכונה].

ותמהינן: וכי אביי לית ליה האי סברא?

והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות שאסור?

ומבארין: בתר דשמעה לה מרבא, סברה, קבלה ממנו.

איכא דמתני להא דאביי ורבא אהא.

כתיב: "השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות".

דוקא כגון מצות מילה במקום צרעת. אי נמי מצות ציצית ואיסור כלאים. דבעידנא דמתעקר לאו, קא מוקים מקיים עשה. שעקירת הלאו והעשה הם בו זמנית. ולכן העשה נדחה מפני הלאו.

אולם הכא, בקציצת בהרת כדי לעבוד עבודה, בעידנא דמתעקר ללאו, לא קא מוקים עשה, אלא רק לאחר זמן. הלכך לא דחי.

קלג-א ואמרינן: הא דפליגי רבא ורב ספרא, אי מילה בזמנה דוחה צרעת, נפקא לן מקל וחומר, פלוגתא דתנאי היא.

דתניא: כתיב: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". "בשר", יתורא הוא, והיה לו לכתוב: "ימול ערלתו", וקא אתי לדרשא, שאף על פי שיש שם, במקום המילה, בהרת, שהיא נגע צרעת שאסור לקצצו, ימול. דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר: אינו צריך לדרשה. שהרי אם שבת שהיא חמורה, שעונשה בסקילה, מילה דוחה אותה. צרעת, שאיסורה הוא רק "איסור עשה" של "השמר בנגע הצרעת" — לא כל שכן שמצות מילה תהא דוחה אותה?

1. תמוה, הרי הוא מכוין לגופה של קציצה, אלא שאינו מתכוין בקציצתו לעבור על האיסור אלא כדי לקיים מצות מילה, ואמאי הוי דבר שאין מתכוין?

והיה נראה לומר, שאיסור קציצת הבהרת הוא כדי "לשמור" — כאשר יורו הכהנים, והיינו, שהאיסור אינו עצם המעשה של קציצת הנגע, אלא הוא החיוב שלא יטהר המנוגע את עצמו בהסרת הנגע, אלא יטהר על ידי טהרת הכהן,

2. באגלי טל [מלאכת חורש סק"ב אות ו'] הקשה: הרי באופן דלא אפשר ולא מכוין, מותר אפילו לרבי יהודה, ואביי גופיה אמר בפסחים [כה ב] דכהאי גונא שרי?

מהנגע. ועל אף שאין הוא עצמו חותך את הנגע אלא המוהל, הדבר אסור לו, שעובר בכך משום השמר בנגע הצרעת, וממילא אסור למוהל למול כדי שלא להכשילו.

והוינן בה: **תינח מילת אדם גדול**, שכונתו להיטהר אוסרת את מעשה המילה.

קמץ שאין בו דעת והמוהל אינו מתכון לטהרו — **מאי איכא למימר?**

ומבארין: **אמר רב מרשיא: באומר אבי הבן הבא למול את בנו כי לקוין בהרת דבנו** כדי לטהרו **הוא קא מתכוין** [והיינו, שלאבי הבן, החפץ בטובת בנו, נוח בטהרתו, והרי הוא כמתכוון לטהרו, אפילו לא אומר זאת במפורש. ריטב"א].

ומקשינן: **ואי איכא אדם אחר שאינו חושש לטהרו, ליעבד אחר?** שהרי אתה יכול לקיים את העשה ללא עקירת הלאו.

[מלשונו של רש"י משמע שאין לו לאב להיות נוכח כלל בשעת המילה, כי כוונתו של האב היא גם לטהרתו, ונוכחותו במקום המילה עם כוונתו לטהר, גורמת כי מעשה המילה יוגדר כמעשה טהרה לפי שהמוהל מקיים את שליחותו של האב, שהוא המצווה למול את בנו].

דהא **אמר ריש לקיש: כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב, ואם לאו, יבוא עשה וירחה לא תעשה.**⁽³⁾

ומשנינן: הכא איירי דליכא אדם אחר.

אמר מר: **יום טוב אינה דוחה אלא מילה** שהיא **בזמנה בלבד**.

ודרשינן: **"לעשות"**, לחתוך את הנגע במתכוין, **אי אתה עושה. אבל אתה עושה אותו** שלא במתכוון, כגון: **בסיב**. שאין אדם שיש לו נגע ברגל צריך להמנע מלדחוק את הסיב שהוא קושר בו את מנעלו **שעל גבי רגלו**, למרות שעל ידי דחיקת הסיב ישתפשף הנגע ויקצץ. וכן רשאי לישא משאות **במוט שעל גבי כתיפו**, והחיוך של המוט יסיר את הנגע. **ואם עברה הבהרת בכך, עברה, ואין בכך כלום** [ולכן כתוב "לעשות", שרשאי לעשות מלאכתו].

ופרכינן: **והא למה לי קרא להתירו?** הרי דבר שאין מתכוין הוא, **ודבר שאין מתכוין מותר**.

אמר אביי: לא נצרכה אלא לרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור.

ורבא אמר: אפילו תימא רבי שמעון, ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות.

ותמהינן: **וכי אביי לית ליה האי סברא** דפסיק רישא שאסור?

והא אביי ורבא דאמרי תרוויהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות?

ומשנינן: **לבתר דשמעה אביי מרבא, סברה, קבלה.**

ומבארין השתא למאי דסלקא דעתן **דאביי אליבא דרבי שמעון** שהוא חולק אף בעשיה שהיא "פסיק רישיה": אם כן, **האי יתורא דקרא "בשר" — מאי עביד ליה?**

אמר רב עמרם: איצטריך קרא, באיש ולא בתינוק, שאומר למוהל שמל אותו כי לקוין בהרתו הוא מתכוין במילתו, כדי להיטהר

הוא חמור מ"עשה", ומדוע אם כן אומרים

3. בפירוש רב ניסים גאון הקשה הרי "לאו"

והוינן בה: **מנא הני מילי?**

אמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה: אמר קרא "לא תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו".

האי "בוקר" תניינא יתירא הוא, שאין תלמוד, צורך, לומר "עד בקר" [השני בפסוק]. מה תלמוד לומר "עד בקר"? בא הכתוב ליתן לו, לפסח, בקר שני לשריפתו. והכי פירושא דקרא "והנותר ממנו עד בקר" של יום טוב ראשון, בבקר שני תשרפהו.

מכאן שעשייה של חול אסורה ביום טוב. והוא הדין למילה שלא בזמנה שאסורה ביום טוב.

אביי אמר: אמר קרא "עולת שבת בשבתו". ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול ביום טוב. וכשם שאין אברי תמיד של ערב יום טוב קרבים ביום טוב, הוא הדין למילה שלא בזמנה.

רבא אמר: אמר קרא "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". ודרשינן: "הוא" האוכל עצמו, יעשה ביום טוב, ולא מכשירין של אוכל נפש [כהכנת הסכין והשפוד] נעשים ביום טוב.

רב אשי אמר: "שבתון", עשה הוא. והוה ליה איסור מלאכה ביום טוב, עשה ולא תעשה. ואין עשה של מילה שלא בזמנה, דוחה לא תעשה ועשה. אבל מילה בזמנה איתרבי מדכתיב "ביום", ואפילו בשבת.

שנינו במשנה: **כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת.**

אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כדברי רבי עקיבא.

ותנן נמי גבי קרבן פסח, כי האי גוונא:

כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת. כגון הבאת הקרבן מחוץ לתחום, או חתיכת יבלתו, אינה דוחה את השבת. שחיטה, שאי אפשר לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת.

ואמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי עקיבא.

ומבארין: **צריכה** רב יהודה אמר רב לאשמועינן גם גבי מילה וגם גבי פסח שאין מכשירין דוחין שבת.

דאי אשמעינן רק גבי מילה, הוה אמינא: **התם דוקא הוא דמכשירין דאפשר לעשות מאתמול לא דחו שבת, משום דליכא כרת.** שהרי האב אינו מחוייב כרת על אי קיום מצות מילת בנו. ואילו הקטן עצמו לאו בר עונשין הוא.

אבל פסח, דאיכא עונש כרת בביטולו, אימא לידחו שבת, קא משמע לן.

ואי אשמעינן רק גבי פסח, הוה אמינא,

והרמב"ן בפירוש התורה [פרשת יתרו, על הפסוק זכור את יום השבת] ביאר ש"עשה" גדול מ"לאו", משום שעשה הוא עבודת ה' מ"אהבה". ואילו לא תעשה הינו "יראה",

ש"עשה" הוא עדיף על "לא תעשה" ודוחה אותו? וביאר: אמנם הלאו חמור יותר, אולם הציווי ניתן בתנאי שאינו סותר לעשה, ובמקום עשה הוא לא נאמר כלל.

דמכשירי מצות הקרבת קרבן פסח לא דחו משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות.

אבל מילה, דנכרתו עליה י"ג בריתות, אימא לירחו מכשיריה שבת, הילכך צריכא רב יהודה אמר רב להשמיענו שאינם דוחים שבת.

מתניתין:

עושיין כל צרכי מילה בשבת:

מוחלין — מלים וחוחכים את הערלה.

ופורעין — מקלפים ומסירים את העור הדק המכסה את ראש הגיד.

ומוצצין — את הדם, אף שהוא עשיית חבורה, שהדם יוצא מכח המציצה [רש"י].

ונותנין עליה אספלנית, תחבושת, וכמון, מין צמח שמועיל לרפואה.

וצריך לכתוש את הכמון מערב שבת. ואם

לא שחק אותו מערב שבת, לועם בשיניו, כדי לשנות מדרכו בימות החול. (4) ונותן על מקום המילה.

רגילים היו לערב (5) יין ושמן וליתנם על מקום המילה לרפואה.

אם לא טרף, עירב יין ושמן מערב שבת, אסור לו לטרוף בשבת. (6) אלא יתן זה בפני עצמו, וזה בפני עצמו, על מקום המילה. (7)

ואין עושיין לה — למילה, חלוק, חתיכת בגד נקובה שמלבישים על ראש הגיד וקושרים שם כדי שלא יחזור העור ויכסה את הגיד. ואסור לכתחילה לעשותו בשבת.

ואם לא התקין, הזמין, מערב שבת, כורך על אצבעו כדרך מלבוש כדי לשנות מדרך הוצאה בחול. (8) ומביא למקום המילה, ואפילו מהצד אחרת, אף שלא נשתתפו החצרות יחד. אבל דרך רשות הרבים אסור. (9) [שו"ע סי' של"א סעיף ח' ומג"א שם].

יפה אסור, אבל בלא ערב כל כך שרי. תורע"א. 6. וטעם האיסור משום גזירת שחיקת סממנים. תפארת ישראל.

7. ועוד יש לבאר: שיתנם בקערה זה בפני עצמו, וזה בפני עצמו, ולא יערבם בידים, ואם נתערבו נתערבו. משנה ברורה סי' של"א ס"ק כ"ו על פי המאירי.

8. ברש"ש הקשה על לשון רש"י שכתב: "דרך מלבוש לשנותו", הרי "דרך מלבוש" אין בו איסור כלל. ומה שכתב "לשנותו" הרי הוא איסור דרבנן, ואם כן הוי תרתי דסתרי? וכתב שאולי אף דרך מלבוש אסור דהוי כהערמה.

9. בתוספות רע"א הקשה, מדוע לא נתיר

ואהבה גדולה מיראה. ולכן עשה דוחה לא תעשה, אולם לענין עונש, התביעה על האדם גדולה יותר על אי קיום לא תעשה.

4. במגן אברהם [סימן שכ"א ס"ק י"ב] הוכיח מכאן שאף לעיסה בשיניים היא מלאכה אלא שנעשית בשינוי.

ועיין באגלי טל [טוחן ס"ק כ"ז] שהוכיח מהסוגיה שאסור לטחון לאלתר, אלא רק לצורך אכילה. שהרי כאן שוחק ונותן תיכף על גבי המילה. וזה שלא כשיטת הברכי יוסף שכתב שטוחן לאלתר מותר גם בדבר שאינו לאכילה.

5. רש"י דקדק בלשונו שכתב: שהיו טורפין יין ושמן בקערה כדרך שטורפין ביצים בקערה, ללמדינו שדוקא בכהאי גונא לטרוף ולערב יפה

גמרא:

אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: רבי ישמעאל, בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, הוא.

דתניא: ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת, מפשיט את עור קרבן הפסח עד החזה ואינו גומר להפשיט, משום שאחרי שהפשיט עד החזה יכול כבר להוציא את אמוריו. ומשפירש מן ההפשטה אינו חוזר, כיון שאינה צורך גבוה, דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. והיינו דומיא דמילה שמשפירש שוב אינו חוזר על ציצין שאינם מעכבים.

וחכמים אומרים: מפשיטין את הפסח כולו. (4)

ודחינן: ממאי כדקאמרת?

דילמא עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה התם, בפסח, אלא משום דלא בעינן הידור, הנלמד מהכתוב "זה אלי ואנוהו", שמצוה להתנאות לפניו במצוות, שהרי משנטל את האימורין, אין כל הידור מצוה של הפשטה ביחס ליפוי הבשר.

קלג-ב והוינן בה: מכדי, הרי קתני במתניתין כולהו צרכי מילה, מוהלגין פורעין ומוצצין. ואם כן, הא דתני "עושיין כל צרכי מילה" — לאתויי מאי קתני לה?

ומבארנין: לאתויי הא דתנו רבנן: המל בשבת, כל זמן שהוא עוסק במילה, שלא סילק את ידו⁽¹⁾, אם ראה שנשתיירו בה ציצין [שירוי ערלה]⁽²⁾ חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה, בין על הציצין שאין מעכבין את המילה [ולקמן קל"ז א' מפרש שציצין המעכבים הם בשר החופה את רוב העטרה].

פירש, שסילק את ידו, על ציצין המעכבין את המילה, חוזר, וחותכם, שהרי זה כמילה בפני עצמה. על ציצין שאין מעכבין את המילה, אינו חוזר. שכיון שזו מילה חדשה, אין ציצין אלו דוחים את השבת.⁽³⁾

ומבארנין: מאן תנא "פירש" — אינו חוזר?

2. והוא הדין מעור הפריעה. מאירי ותוספות ביבמות, עיין שעה"צ של"א סק"ג.

3. רש"י דייק לכתוב המל ב"שבת", משום שרק בשבת אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין, אבל בחול חוזר, וכ"פ הטור יו"ד סי' רס"ד.

4. ברשב"א הקשה: הלא רבנן לא שרו התם הפשט כדרכו אלא רק כשחותך את העור ב"ברזי" [היינו חתיכות קטנות עי' לעיל קיז א]. ותירץ דאכן רבנן שרו בכל ענין. ובהגהות מהר"א הורביץ כתב שהראיה היא רק מרבי ישמעאל.

הוצאה בשינוי דרך רשות הרבים. ומאי שנא מלועס בשינוי דהוי טחינה כלאחר יד, ומותר? ועיין ברש"ש מה שתירץ.

1. בחידושי הר"ן כתב שאפילו כבר סילק ידו מן החיתוך והתחיל לפרוע מיקרי שעדיין לא סילק ידו מן המילה, דמילה ופריעה חדא מילתא היא. וכשהוא עוסק במציצה מסתפק שם אם מותר לחזור לציצין שאינם מעכבין, דדלמא המציצה מיקרי רק רפואה ולא צורך מילה. ולפי זה פשוט שאפילו אם הפורע הוא אדם אחר מותר לו לראשון לחזור ולגמור את הציצין שאינם מעכבין, כיון שעדיין לא נגמרה מצות המילה [משנה ברורה סי' של"א סק"ד].